

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

2

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 2. – 716 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

Ярова Ліліана Вікторівна ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	383
Калашнікова Людмила Володимирівна СТРАТЕГІЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ ЩОДО УБЕЗПЕЧЕННЯ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ В КРИЗОВИХ УМОВАХ.....	385
Яковлева Лілія Іванівна ФІЛОСОФСЬКИЙ ДИСКУРС ЩОДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ІСТИНА, ІДЕНТИЧНІСТЬ, ІНТЕЛЕКТУАЛИ.....	388
Яценко Микола Анатолійович СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ТА ВІРТУАЛЬНИЙ СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ МОЛОДІ.....	391
Каретна Ольга Олександрівна ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....	395
Прохоренко Євгенія Яківна ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ДЕВІАЦІЙ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	398
Дмитрієв Вадим Вадимович ВПЛИВ «МЕДІАТИЗОВАНОЇ РЕАЛЬНОСТІ» НА ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНІ.....	401

СЕКЦІЯ 20. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ОСОБИСТОСТІ ТА СОЦІУМУ В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

Цільмак Олена Миколаївна РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПСИХОЛОГІВ.....	404
Ульянов Вадим Олексійович ХРОНІЧНИЙ СТРЕС В ФЕНОТИПІЧНІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ ГЕНЕТИЧНИХ НАСЛІДКІВ ТРИВАЛОГО ВПЛИВУ ІОНІЗУЮЧОЇ РАДІАЦІЇ.....	406
Бакурідзе Ніна Григорівна НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ОСІБ З ЛЕГКОЮ ЧЕРЕПНО-МОЗКОВОЮ ТРАВМОЮ ТА ВИБУХОВИМИ УШКОДЖЕННЯМИ ОКА У ВІДДАЛЕНОМУ ПЕРІОДІ.....	410
Герашенко Олександр Сергійович КІБЕРСОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТІВ ПСИХОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ.....	412
Гурін Руслан Сергійович ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ.....	415
Джежик Ольга Володимирівна ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА ЯК ОСНОВНА ОРГАНІЗАЦІЙНА ФОРМА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ В ПРАВОЗАСТОСОВЧІЙ ГАЛУЗІ.....	417
Корнута Людмила Михайлівна ПСИХОЛОГІЯ КОМАНДНОЇ РОБОТИ В ПЕРІОД КРИЗИ.....	420
Лісовенко Анна Федорівна ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ЦИФРОВОГО СЕРЕДОВИЩА НА КРИЗУ ІДЕНТИЧНОСТІ.....	422
Павзюк Анатолій Анатолійович ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ СТІЙКОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙНОГО ЛІДЕРСТВА У КРИЗОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	426
Репнова Тетяна Петрівна ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА У ПОДОЛАННІ РИГІДНОСТІ МИСЛЕННЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ.....	428
Самара Ольга Євгенівна ВПЛИВ ПОРУШЕНЬ СЕКСУАЛЬНОЇ СФЕРИ НА ЗРОСТАННЯ СУЇЦИДАЛЬНИХ НАСТРОЇВ У КРИЗОВИХ УМОВАХ.....	430

тивному та мотиваційному, на розвиток гнучкості мислення, здатність змінювати намічений план дій, керувати власною поведінкою, розширювати адекватні емоційні реакції, підвищувати підвищувати культуру емоцій та почуттів, розвивати здатність мотивовано діяти відповідно до своєї системи цінностей.

Отже, прояви ригідності мислення у учасників освітнього процесу впливають на соціальний статус особистості, її професійне становлення, здатність до домінування чи підпорядкування у соціальному середовищі, на соціальну адаптацію. Психологічна корекція ригідності мислення особистості пов'язана з подоланням стереотипів, які заважають їй сприймати нові знання, виробляти етику та конструктивно комунікувати. Ця особистісна характеристика потребує психологічних впливів для покращення соціально-психологічної адаптації, продуктивної колективної праці учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Репнова Т. П., Кнутова М. В. Емпатія як важливий компонент соціального розвитку особистості та її емоційної культури. *Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції, 26 квіт. 2024 р. / НУ" ОЮА"; за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса : Фенікс, 2024. С. 827-829.

2. Репнова Т. П., Удоденко Я. В. Психологічні чинники адаптації до навчання здобувачів освіти в умовах війни. *Пріоритетні напрямки розвитку наукової думки в ХХІ столітті* : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції до Дня науки України / ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»» Одеський інститут, Інститут проблем розвитку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 17 травня, 2024 р. Одеса : Лерадрук. С. 80-81.

3. Шаріпова Д. Проблема психічної ригідності у наукових дослідженнях. *Вісник Національного університету оборони України*. 2014. № 6(43). С. 374–378.

Ключові слова: психологічна ригідність, ригідність мислення, освітній процес, психологічна допомога, когнітивна гнучкість.

Keywords: psychological rigidity, rigidity of thinking, educational process, psychological assistance, cognitive flexibility.

Самара Ольга Євгенівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри психології, кандидат психологічних наук, доцент*

ВПЛИВ ПОРУШЕНЬ СЕКСУАЛЬНОЇ СФЕРИ НА ЗРОСТАННЯ СУЇЦИДАЛЬНИХ НАСТРОЇВ У КРИЗОВИХ УМОВАХ

Сучасні дослідження у галузі клінічної психології та психіатрії дедалі частіше звертаються до проблеми взаємозв'язку сексуального здоров'я та психоемоцій-

ного благополуччя людини, особливо в умовах соціальних, економічних та політичних криз. Проблема суїцидальних настроїв, що загострюється під час кризових ситуацій, потребує комплексного розгляду з урахуванням усіх потенційних факторів впливу, включаючи порушення у сексуальній сфері як важливого компонента особистісного функціонування людини.

Аналіз наукової літератури демонструє виразний зв'язок між станом сексуального здоров'я та ризиком розвитку суїцидальних тенденцій. Порушення сексуальної сфери може виступати не лише як наслідок психологічних розладів, але й як їх предиктор, формуючи замкнене коло патологічних процесів. Наприклад, сексуальні порушення у чоловіків з афективними розладами можуть впливати на сексуальне функціонування їхніх партнерок. Зокрема, спостерігається зниження частоти сексуальних контактів, що призводить до сексуальної фрустрації у жінок [2]. Тривога, щодо сексуальної продуктивності, яка часто спостерігається у чоловіків з сексуальними порушеннями на тлі афективних розладів, створює напружену психологічну атмосферу під час інтимної близькості, що негативно впливає на сексуальне збудження та задоволення у партнерки. Більшість жінок, які перебувають у стосунках з чоловіками з афективними розладами та сексуальними дисфункціями, також повідомляють про погіршення загальної якості комунікації та зниження емоційної близькості, що опосередковано впливає на їхнє сексуальне функціонування [1; 2].

У своїх працях Bancroft і Janssen [6] підкреслюють, що сексуальна дисфункція часто супроводжується зниженням самооцінки, відчуттям безпорадності та соціальної ізоляції, що корелює з підвищеним ризиком суїцидальної поведінки, особливо в періоди життєвих криз.

Клінічна практика свідчить, що порушення сексуальної сфери включають широкий спектр проблем: від органічних дисфункцій до психогенних розладів сексуального бажання, збудження та задоволення. Будь-які з цих порушень можуть суттєво впливати на психоемоційний стан людини, особливо коли накладаються на загальний стресовий фон кризової ситуації. За статистичними даними до 35% пацієнтів з діагнованими сексуальними розладами повідомляють про наявність суїцидальних думок [1; 3]. Біологічні механізми, що лежать в основі цього взаємозв'язку підтверджують, що сексуальна дисфункція часто супроводжується змінами гормонального фону та порушеннями нейротрансмітерної активності, зокрема, серотонінової, окситоцинової та дофамінової систем, які безпосередньо залучені у регуляцію настрою. Саме ці системи виявляються найбільш вразливими в умовах тривалого стресу, характерного для кризових періодів.

Особливої уваги заслуговує аналіз гендерної специфіки взаємозв'язку сексуальних порушень та суїцидальних настроїв. Чоловіки демонструють вищий рівень суїцидальних думок при наявності сексуальних дисфункцій порівняно з жінками, що пояснюється посиленням соціокультурним тиском щодо сексуальної продуктивності. Жінки же частіше переживають психологічний дистрес,

пов'язаний із сексуальними проблемами, у контексті інтимних стосунків, що може суттєво впливати на розвиток депресивної симптоматики та опосередковано підвищувати ризик суїцидальної поведінки.

Кризові ситуації, такі як військові конфлікти, пандемії, економічні кризи, створюють особливі умови, що загострюють вже існуючі сексуальні дисфункції та провокують появу нових. Виділяють декілька ключових механізмів цього впливу: підвищення загального рівня стресу, погіршення фізичного здоров'я, зниження якості інтимних стосунків через тривогу та невизначеність, а також обмеження доступу до медичної та психологічної допомоги. Ці фактори у поєднанні з порушеннями сексуальної сфери створюють підвищений ризик суїцидальних настроїв.

Особливо значущим є взаємозв'язок між травматичним досвідом, сексуальними дисфункціями та суїцидальними тенденціями. Жертви сексуального насильства демонструють у 4-5 разів вищий ризик суїцидальної поведінки порівняно із загальною популяцією, причому цей ризик суттєво зростає в умовах соціальної кризи. Сексуальне насильство охоплює такі дії, як зґвалтування, сексуальне рабство, примушення до проституції, насильницька вагітність, примусова стерилізація, а також інші форми сексуального примусу. Подібні злочини нерідко використовуються як інструмент залякування, репресій або катувань. У контексті воєн, сексуальне насильство може слугувати навмисною тактикою ведення бойових дій, спрямованою на руйнування соціальних зв'язків, дезорганізацію громад та підлив цілісності суспільної структури [4]. Дослідження показують, що досвід сексуального насильства під час військового конфлікту формує особливо складний симптомокомплекс, що включає посттравматичний стресовий розлад, сексуальні дисфункції та хронічну суїцидальну налаштованість, який потребує комплексного терапевтичного підходу.

Сексуальна ідентичність та орієнтація також виступають факторами, що модифікують зв'язок між сексуальними порушеннями та суїцидальними настроями, особливо в умовах кризи [7]. Представники ЛГБТ+ спільноти демонструють підвищену вразливість до розвитку суїцидальних тенденцій при наявності сексуальних проблем, що пояснюється взаємодією стигматизації, дискримінації та обмеженого доступу до спеціалізованої допомоги [1; 8].

Економічні аспекти кризових ситуацій також суттєво впливають на взаємозв'язок сексуальних порушень та суїцидальних настроїв. Безробіття, погіршення матеріального становища, втрата соціального статусу негативно впливають на сексуальну самооцінку та функціонування. Економічна нестабільність корелює як із зростанням кількості сексуальних дисфункцій, так і з підвищенням рівня суїцидальних думок серед населення.

Діагностичні аспекти виявлення взаємозв'язку сексуальних порушень та суїцидальних настроїв потребують особливої уваги в умовах кризи. Традиційні протоколи оцінки суїцидального ризику нерідко оминають питання сексуального здоров'я через їх сенситивність та соціокультурні табу. Ми підкреслюємо

необхідність включення скринінгу сексуальних дисфункцій у комплексну оцінку психоемоційного стану пацієнтів з потенційним суїцидальним ризиком, особливо в періоди соціальних криз.

Терапевтичні стратегії роботи з пацієнтами, що демонструють поєднання сексуальних порушень та суїцидальних тенденцій, також потребують адаптації до умов кризи. Інтегративний підхід передбачає поєднання фармакотерапії, екзистенційної та когнітивно-поведінкової терапії, сексуальної терапії з обов'язковим включенням кризового консультування та роботи з травмою.

У контексті профілактики важливим напрямком стає підвищення обізнаності населення щодо взаємозв'язку сексуального здоров'я та психологічного благополуччя. Просвітницькі програми, спрямовані на дестигматизацію питань сексуального здоров'я, сприяють ранньому зверненню за допомогою та запобіганню розвитку суїцидальних тенденцій.

Особливої уваги заслуговує роль партнерських стосунків у взаємозв'язку сексуальних порушень та суїцидальних настроїв. Якісна комунікація та емоційна підтримка в парі можуть виступати значущим протективним фактором, знижуючи ризик розвитку суїцидальних тенденцій при наявності сексуальних дисфункцій.

Професійна підготовка спеціалістів для роботи з взаємозв'язком сексуальних порушень та суїцидальних настроїв в умовах кризи також потребує особливої уваги. Дослідження Чабана підтверджують, що інтеграція знань з суїцидології та сексології у підготовку психіатрів, психологів та соціальних працівників суттєво підвищує ефективність виявлення та надання допомоги особам з поєднаною проблематикою [5].

Перспективи подальших досліджень взаємозв'язку порушень сексуальної сфери та суїцидальних настроїв у кризових умовах включають: розробку культурно-адаптованих скринінгових інструментів; проведення лонгітюдних досліджень для встановлення причинно-наслідкових зв'язків; вивчення нейробіологічних механізмів взаємозв'язку; оцінку ефективності різних терапевтичних підходів в умовах обмежених ресурсів; інтеграцію технологічних рішень (мобільні додатки, телемедицина) у програми підтримки.

Таким чином, дослідження взаємозв'язку порушень сексуальної сфери та зростання суїцидальних настроїв у кризових умовах демонструє його складний, багатофакторний характер, що потребує міждисциплінарного підходу до діагностики, терапії та профілактики. Розуміння біологічних, психологічних, соціальних та культурних аспектів цього взаємозв'язку дозволяє розробляти ефективні стратегії зниження суїцидального ризику у осіб з сексуальними дисфункціями в умовах соціальних, економічних та політичних криз.

Список використаних джерел:

1. Ворнік Б. М., Криштал В. Є. Сексологія і сексопатологія : підручник. 2-е вид. Київ : ВСВ «Медицина», 2023. 631 с.

2. Сексуальне здоров'я жінки: функція і дисфункція : посібник / Б. М. Ворнік, Т. Ф. Татарчук, О. В. Грищенко та ін. ; за ред. Б. М. Ворніка. Київ : ВСВ «Медицина», 2023. 231 с.

3. Мак-Кеон Р. Суїцидальна поведінка / пер. з англ. І. Куришко ; Ін-т психічного здоров'я УКУ. Львів : Галицька видавнича спілка, 2020. 144 с.

4. Царьова І., Голуб, О. «Сексуальне насильство – зброя в умовах воєнного конфлікту». *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2024. № 2. С. 9–14. URL: <https://doi.org/10.31733/2078-3566/2023-6-9-14>

5. Чабан О. С, Хаустова О. О., Омелянович В. Ю. Психічні розлади воєнного часу : монографія. Київ : Видавничий дім Медкнига, 2023. 232 с.

6. Janssen E., Bancroft J. The dual control model of sexual response: a scoping review, 2009–2022. *The Journal of sex research*. 2023. No. 60(7). P. 948–968. URL: <https://doi.org/10.1080/00224499.2023.2219247>

7. Moskowitz D. A., Rendina H. J., Alvarado A., Mustanski B. Demographic and social factors impacting coming out as a sexual minority among Generation-Z teenage boys. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*. 2022. Vol. 9(2). P. 179–189. URL: <https://doi.org/10.1037/sgd0000484>

8. Savin-Williams R. C. Developmental trajectories and milestones of sexual-minority youth. *The Cambridge handbook of sexual development: Childhood and adolescence* / eds. Lamb & J. Gilbert. Cambridge : Cambridge University Press, 2019. P. 156–179. URL: <https://psycnet.apa.org/record/2018-33243-008>.

Ключові слова: порушення сексуальної сфери, кризові умови, суїцидальні настрої, сексуальне насильство, сексуальна ідентичність.

Keywords: sexual dysfunction, crisis conditions, suicidal thoughts, sexual violence, sexual identity.

Татьянчиков Андрій Олександрович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри психології, кандидат психологічних наук, доцент*

ПСИХОЛОГІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ВИНИКНЕННЯ ПСИХОСОМАТИЧНИХ РОЗЛАДІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Психосоматичні розлади є однією з форм прояву психологічного неблагополуччя, коли емоційні та когнітивні процеси впливають на соматичне здоров'я людини. В умовах воєнного конфлікту в Україні спостерігається різке зростання частоти звернень за медичною допомогою із симптомами, які не мають чітко виявленої органічної причини, але пов'язані з психоемоційним навантаженням. Зокрема, йдеться про хронічний біль (головний, абдомінальний, м'язовий), порушення сну, порушення з боку шлунково-кишкового тракту, серцево-судинні прояви (функціональна тахікардія, коливання артеріального тиску) та респіраторні симптоми, що імітують бронхіальну астму чи задишку.